

відігравати вирішальну роль у вирівнюванні економічного розвитку регіонів України.

IV. Висновки. В регіонах України з запровадженням кластерів з'являються можливості для вирішення проблем регіонального розвитку. До потенційних можливостей кластерного механізму слід віднести скорочення собівартості окремих видів промислової продукції, збільшення обсягів її виробництва, диверсифікації економіки регіону. В Одеській області є можливості створення кластерів в агропромисловому, морегосподарському, рекреаційному, фінансовому секторах [7, 241]. В Україні вже почалася кластеризація фірм. Певний досвід мається на Поділлі, де діють будівельний, туристичний і харчовий кластери. В Одеській області кластери можуть орієнтуватися не тільки на зовнішнього споживача, але й на внутрішнього, що буде сприяти перерозподілу цих транзитних коштів на користь місцевого бюджету.

Основою структурної перебудови, визначальним пріоритетом для регіону мають стати розробка та реалізація державної програми, спрямованої на розвиток інноваційної моделі економічного зростання, утвердження регіону як високотехнологічної території. Завдання має реалізовуватися через нову стратегію промислово-інноваційної політики, запровадження надійної системи енергозабезпечення та енергозбереження. На це повинна бути спрямована структурна, бюджетна, фінансова макроекономічна і регіональна політика країни, окремих міністерств та інших центральних органів виконавчої влади.

Таким чином, структурна перебудова економіки області сприятиме її подальшому розвитку у всіх галузях господарювання.

1. *Базилук Я.Б.* Умови формування конкурентоспроможності національної економіки України та шляхи її підвищення // Фінансова консультація. – 2000. – № 49-52. – С.43.
2. *Герасимчук З.В.* Комплексная оценка устойчивого развития регионов Украины // Экономика Украины. – №2. – 2002. – С. 34 – 42.
3. *Дьомін О.* Політика регіонального розвитку в умовах поглиблення ринкових реформ в Україні // Економіка України, № 6. – 2003. – С. 4 – 14.
4. *Чернюк Л. Г., Клиновий Д. В.* Економіка та розвиток регіонів (областей) України. – К.: ЦУЛ, 2002. – 644 с.
5. *Семенов В. Ф.* Структурна перебудова економіки регіону як необхідна умова розвитку інвестиційних процесів // Вісник соціально-економічних досліджень. – Вип.13. – 2003. – С. 115-119.
6. *Портер М. Е.* Международная конкуренция. – М.: Изд. Дом «Вильямс», 2001. – 495 с.
7. *Семенов В. Ф.* Сучасні форми розміщення продуктивних сил в контексті регіонального розвитку // Вісник соціально-економічного розвитку. – Вип. 11. – Одеса, 2002. – С. 239 – 242.
8. Статистичний щорічник Одеської області за 2003 рік. – Одеса: Головне управління статистики в Одеській області, 2004. – 491 с.
9. <http://www.odessa.gov.ua>.

In article theoretical problems of development of regional economy are considered. Necessity of application for regional development of clusters mechanism as progressive and the effective from of accommodation of productive forces is proved. Necessity of reorganization of regional economy for the development of investments is proved.

Баланюк І.Ф., Матковський П.Є.

ПОРЕФОРМЕННИЙ РОЗВИТОК СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА РЕГІОНУ

Розглянуто природно-кліматичні умови, демографічну ситуацію, ресурсний потенціал суб'єктів господарювання в аграрному секторі Прикарпаття. Проаналізовано тенденцію виробництва валової продукції сільського господарства. Здійснено порівняння виробництва продукції в агроформуваннях та господарствах населення.

Ключові слова: сільське господарство, рослинництво, тваринництво, аграрні підприємства, господарства населення.

І. Вступ. Серед пріоритетних галузей економіки Івано-Франківської області важливе місце належить аграрному сектору. Сільське господарство є його важливою складовою. Володіючи третиною трудових та маючи в наявності понад 6 % матеріальних ресурсів області, воно виробляє більше 22 % валової доданої вартості. Для порівняння питома вага промисловості в цій структурі – 31 %, транспорту і зв'язку – 13 %, оптової і роздрібно-торгівлі – 6 %, будівництва – 5 %, хар-

чової та переробної промисловості – 4 %, всіх інших видів економічної діяльності – 19 % [1, 3].

На розвиток сільського господарства Прикарпаття в основному впливають: природно-кліматичні умови регіону, демографічна ситуація, ресурсний потенціал агроформувань та господарств населення.

Івано-Франківська область розташована в зоні Карпат, відзначається невеликою загальною земельною площею і часткою сільськогосподарських угідь, порівняно з іншими областями України, становить у загальній земельній площі їх адміністративного підпорядкування частку нижче середнього показника.

Загальна земельна площа області складає 1392,7 тис. га. (2,3 % загальної площі земель України), при середній в Україні площі однієї області і Автономної Республіки Крим – 2414 тис. га. Це означає, що Івано-Франківська область за територіальною ознакою в 1,7 раза менша від середньоадміністративного утворення [2, 126].

Із загальної площі земель сільськогосподарські угіддя складають 633,5 тис. га, або 45,5 %. З цієї площі 59 % – рілля, 21 % – пасовища, 13 % – сіножаті, 3 % – багаторічні насадження, 4 % – перелогі. Рівень забезпеченості сільськогосподарськими угіддями в розрахунку на одну особу в області складає 0,45 га, а ріллі – 0,27 га, що менше ніж у середньому в Україні відповідно удвічі й у 2,5 раза [3, 3].

Загалом забезпеченість області землею низька. Це складна місцевість для вирощування сільськогосподарської продукції, особливо цукрових буряків, зернових культур [2, 130].

Природно-кліматичні умови області зумовлені розташуванням у низинній, передгірській та гірській територіях Карпатського регіону, кожна з яких має властиві їй особливості. У гірській зоні ведення сільськогосподарства відрізняється від низинної зони. В області переважають малопродуктивні угіддя; бурі гірсько-лісові, дерново-середньо- та середньопідзолисті поверхнево оглеєні ґрунти, які мають високу кислотність і низький вміст основних поживних елементів [4, 31-34].

Важливою особливістю, ефективного використання сільськогосподарських угідь є малі розміри земельних кон-

турів. На Прикарпатті багато земельних ділянок мають площу 20-40 га, а в Карпатах контури угідь – 1-10 га переважно на крутосхилах, що ускладнює їх обробіток механізмами.

Складна ситуація із присадибними ділянками в господарствах населення. Переважно присадиби розміщені в декількох місцях. На один сільський двір припадає близько 0,5 га землі, яка розташована в середньому у трьох місцях, а площа окремої ділянки становить 0,1-0,2 га. Це ускладнює ведення індивідуального присадибного господарства [2, 132].

Демографічна ситуація характеризується високою щільністю населення, яка становить в області близько 100 чоловік на один кв. км., проти 68 у цілому в державі. Із 1,3 млн. жителів області – 800 тис. чол. проживають у сільській місцевості. В аграрному секторі економіки зайнята третина всього працюючого населення.

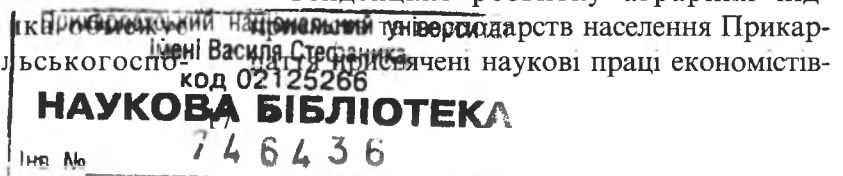
Соціальним проявом малоземелля в сільській місцевості Івано-Франківщини є виїзд селян на заробітки в інші області України, а також за її межі, у зв'язку з неможливістю прохарчувати і утримувати сім'ю.

В аграрному секторі області спостерігається щорічне погіршення забезпеченості сільськогосподарських підприємств енергетичними потужностями. У 2003 р. агроформування мали в наявності 875 тис. кінських сил (к.с.), а в 2005 р. – 743 тис. к.с. Із розрахунку на 100 га посівної площі цей показник у 2003 р. склав 954 к.с., за 2005 р. – 825 к.с., тобто скорочення склало 13,5 % [5, 331-332].

На початок 2006 р. в сільськогосподарських підприємствах області нараховувалось 2,8 тис. тракторів, що складає 84,8 % відповідного показника 2003 р., 666 (91,9 %) зернозбиральних, 31 (97,5 %) кукурудозбиральний, 93 (82,3 %) бурякозбиральні, 13 (72,2 %) картоплюзбиральних комбайнів, 159 (83,2 %) установок для доїння корів [5, 333-342].

Щорічно погіршується технічний стан сільськогосподарської техніки. На початок 2005 р. в агроформуваннях були несправні 36 % наявних тракторів, 43 % вантажних автомобілів, 26 % плугів [6, 506].

Тенденціям розвитку аграрних підприємств населення Прикарпаття сприятимуть виконані наукові праці економістів-

аграрників. Серед них – П.С. Березівський, В.Х. Брус, М.В. Вишиванюк, Л.М. Газуда, В.Г. Галанець, Т.Г. Дудар, М.А. Лендел, А.М. Стельмашук, Д.І. Шеленко, В.М. Якубів та ін. Однак проблеми розвитку сільськогосподарства регіону на його пореформеному етапі розкриті недостатньо.

II. Постановка завдання. У результаті сучасної аграрної реформи в Україні проведено роздержавлення та приватизацію землі, здійснено реформування колгоспів у нові організаційно-правові структури, в основі яких лежить приватна власність на землю та колективна форма господарювання, розширено присадибний сектор. Пореформений розвиток аграрного сектора характеризується нестабільним виробництвом сільськогосподарської продукції, скороченням результатів діяльності агроформувань, розширенням земель господарств населення та збільшенням їх частки у виробництві валової продукції сільськогосподарства. Дослідження має на меті: виявлення чинників, що впливають на розвиток сільськогосподарства регіону; аналіз тенденцій виробництва продукції суб'єктами господарювання; визначення частки областей у виробництві продукції сільськогосподарства.

Наукові дослідження базуються на використанні методу статистичної обробки даних при визначенні обсягів виробництва сільськогосподарської продукції та методу порівняльного економічного аналізу для розрахунку частки областей у загальнодержавному виробництві валової продукції.

III. Результати. Під час проведення аграрної реформи в області (1990-2005 рр.) реорганізовано 314 недержавних сільськогосподарських підприємств із загальною площею землі 252,56 тис. га. На їх базі, станом на початок 2006 р., створено та зареєстровано 424 нових агроформувань, зокрема 80 товариств з обмеженою відповідальністю загальною площею 24,88 тис. га, 110 приватних (приватно-орендних) підприємств (32,1 тис. га), 107 фермерських господарств (17,2 тис. га), 44 інші агроформування (19 тис. га). Крім того, 53,08 тис. га землі передано приватним господарствам без створення юридичної особи, а також 72,4 тис. га земель, не ввійшли до новостворених господарств [7, 1-4].

Упродовж реформи в області 436,9 тис. громадян приватизували земельні ділянки

загальною площею 237,3 тис. га, в т. ч. для житлового будівництва та обслуговування будинку – 63 тис. га, особистого селянського господарства – 172 тис. га, садівництва – 2,3 тис. га, дачного й гаражного будівництва – близько 0,1 тис. га [7, 21].

Узагальнюючим показником, який характеризує обсяги виробництва продукції рослинництва і тваринництва за рік у вартісній формі, є валова продукція сільськогосподарства.

Івано-Франківська область, займаючи в 2005 р. 1,3 % сільськогосподарських угідь України [5, 216], забезпечила виробництво валової продукції сільськогосподарства на 2,5 % (табл. 1) [8], [9], [10], [11], [12].

На основі цих даних можна зробити певні узагальнення.

Обсяги виробництва валової продукції сільськогосподарства за 2005 р. у всіх категоріях господарств Івано-Франківської області склали тільки 77,2 % рівня 1990 р. В Україні цей показник за вказаний період іще менший і становить 63,3 %. Це дає підстави стверджувати, що аграрний сектор економіки досі перебуває в занепаді.

Із початку сучасної аграрної реформи найбільший спад виробництва сільськогосподарської продукції в області та Україні відбувся в 1998-1999 рр. – тоді він становив відповідно 63,5 та 48,6 % рівня 1990 р.

На початку аграрної реформи (1990 р.) питома вага продукції рослинництва і тваринництва, як в Україні так і в області, була майже однаковою (50 %). У 2005 р. в області, при загальному скороченні обох галузей, ця структура майже збережена, а в Україні виробництво продукції тваринництва зменшилося в 1,7 раза, що свідчить про значне скорочення (впродовж реформи) поголів'я тварин, великої рогатої худоби у 3,9 раза, в т. ч. корів – у 2,3 раза, свиней – у 2,8 раза, овець – у 5,2 раза, птиці – у 1,5 раза [5, 259-267]. За час аграрної реформи значно знижено виробництво валової продукції в агроформуваннях, в Україні – у 2,8 раза, в області – у 5,7 раза. За цей період господарства населення збільшили виробництво продукції як в Україні, так і в області в 1,4 раза.

У 1990 р. сільськогосподарські підприємства України виробляли валової продукції майже у три рази більше ніж господарства населення, в Івано-Франківській області їх

частки були майже однаковими. У 2005 р. в Україні частка господарств населення у валовій продукції складала близько 60 %, а сільськогосподарських підприємств – 40 %. Питома вага господарств населення області у 2005 р. складала близько 89 %, агроформувань – тільки 11 %. Така ситуація пояснюється скороченням площ земель у агроформуваннях.

Частка виробництва конкретних видів сільськогосподарської продукції різними суб'єктами господарювання наводиться у табл. 2 [13, 21-22], [14, 30-39], [5, 257-284], [15, 199-211]. Наведена інформація дає підстави для певних узагальнень. У 1990 р. основними виробниками цукрових буряків, зернових культур, вовни в області були агроформування. Вирощування плодів, ягід, а також картоплі (78,1 %) займалися господарства населення. Питома вага виробництва інших культур у них складала більше 64-68 %. У 2005 р. селяни, окрім того, зосередили у себе виробництво вовни, молока, овочів, м'яса.

Диверсифікуючи виробництво, господарства населення почали вирощувати нетрадиційні для них культури – цукровий буряк і зернові, питома вага яких склала відповідно 65 % та 68,5 %.

Зосередження виробництва валової продукції в господарствах населення зумовлює нижчі темпи спаду виробництва на Івано-Франківщині ніж в інших областях України,

крім Закарпаття (табл. 3) [10], [12], [16, 103].

Коли впродовж 2003-2005 рр. зниження виробництва валової продукції в Україні (порівняно з 1990-1992 рр.) становило 32,1 %, то в Івано-Франківській області цей показник складав тільки 14,4 %, тобто був майже удвічі нижчий. Найменший спад виробництва – у Закарпатській області (6,1 %). Як наслідок, зросла частка цих областей у загальному обсязі виробництва сільськогосподарської продукції. Приріст питомої ваги в загальнодержавному виробництві склав у відсоткових пунктах у Закарпатській області – 0,75 (перше місце), в Івано-Франківській області – 0,53 (третє місце).

Виробництво продукції рослинництва, врожайність сільськогосподарських культур, питома вага регіону в загальнодержавному виробництві характеризуються показниками, наведеними в табл. 4 [5, 219-256].

У 2003 – 2005 рр. скорочено обсяги валових зборів зернових і зернобобових культур, цукрових буряків, плодів та ягід до рівня 1990 р., з якого розпочато аграрні перетворення. Зменшення їх виробництва відбулося в Івано-Франківській області та Україні.

Зернових і зернобобових скорочено: в області, у 1,5 раза, в Україні – в 1,3 раза, цукрових буряків – відповідно у 4,5 та 2,9 раза, плодів та ягід – у 2,3 та 1,7 раза. Також скоротилися обсяги виробництва цих культур із розрахунку на одну особу.

Таблиця 2

Питома вага суб'єктів господарювання у виробництві сільськогосподарської продукції, %

Продукція	1990 р.				2005 р.			
	Івано-Франківська область		Україна		Івано-Франківська область		Україна	
	агроформування	господарства населення	агроформування	господарства населення	агроформування	господарства населення	агроформування	господарства населення
Зернові	91,0	9,0	97,2	2,8	31,5	68,5	75,7	24,3
Цукрові буряки	100	–	100	–	35,0	65,0	78,5	21,5
Картопля	21,9	78,1	28,7	71,3	0,3	99,7	1,2	98,8
Овочі та баштанні	60,1	39,9	73,1	26,9	5,4	94,6	10,9	89,1
Плоди та ягоди	4,5	95,5	46,4	53,6	3,2	96,8	11,8	88,2
М'ясо	65,4	34,6	71,1	28,9	18,1	81,9	36,8	63,2
Молоко	41,9	58,1	76,0	24,0	2,8	97,2	18,8	81,2
Яйця	42,4	57,6	62,2	37,8	35,4	64,6	49,5	50,5
Вовна	85,5	14,5	88,8	11,2	3,8	96,2	21,7	78,3

**Частка областей у виробництві валової
продукції сільського господарства**

Області	Виробництво валової продукції (разом за три роки)			Частка у загальнодержавному виробництві, %		
	1990- 1992 рр., млн. грн.	2003- 2005 рр. млн. грн.	спад вироб- ництва, %	1990- 1992 рр.	2003- 2005 рр.	приріст (спад) у відсоткових пунктах
Закарпатська	4349,2	4084,7	6,1	1,57	2,18	+ 0,61
Дніпропетровська	15151,8	11352,8	25,1	5,49	6,05	+ 0,56
Івано-Франківська	5705,4	4885,3	14,4	2,07	2,60	+ 0,53
Київська	16411,7	11968,1	27,1	5,94	6,38	+ 0,44
Черкаська	12779,8	9452,2	26,0	4,63	5,04	+ 0,41
Харківська	14710,3	10729,2	27,1	5,33	5,72	+ 0,39
Одеська	13304,6	9771,6	26,6	4,82	5,21	+ 0,39
Кіровоградська	10371,5	7762,3	25,2	3,76	4,14	+ 0,38
Львівська	11265,0	8350,1	25,9	4,08	4,45	+ 0,37
Донецька	14115,6	10092,7	28,5	5,11	5,38	+ 0,27
Чернівецька	4692,4	3681,8	21,5	1,70	1,96	+ 0,26
Запорізька	9129,1	6701,9	26,6	3,31	3,57	+ 0,26
Рівненська	7939,1	5452,9	31,3	2,88	2,91	+ 0,03
Волинська	8493,0	5766,5	32,1	3,09	3,08	- 0,01
Миколаївська	8784,1	5842,5	33,5	3,18	3,12	- 0,06
Полтавська	14655,0	9706,3	33,8	5,31	5,18	- 0,13
Херсонська	9430,5	6158,2	34,7	3,42	3,28	- 0,14
Вінницька	16265,4	10464,0	35,7	5,89	5,58	- 0,31
Хмельницька	12013,4	7582,8	36,9	4,35	4,04	- 0,31
Тернопільська	9217,8	5636,6	38,9	3,34	3,01	- 0,33
Луганська	9381,7	5431,1	42,1	3,40	2,89	- 0,51
Житомирська	10923,4	6453,1	40,9	3,96	3,44	- 0,52
Сумська	10986,6	6257,3	43,0	3,98	3,34	- 0,64
Чернігівська	13371,3	7814,2	41,6	4,84	4,17	- 0,67
АР Крим	12588,8	6151,1	51,1	4,56	3,28	- 1,28
Україна	276036,5	187549,3	32,1	100	100	0

Основними факторами, що вплинули на зменшення валових зборів зазначених культур, є зменшення урожайності та посівних площ. У Івано-Франківській області врожайність зернових та зернобобових знизилась на 8,8 ц/га, а посівна площа – на 15,9 тис. га, [5, 221], врожайність в Україні – на 9,6 ц/га, посівна площа залишилася на попередньому рівні. Врожайність цукрових буряків знизилась в області в 1,6 раза, в Україні – на 11 %, а посівні площі – відповідно у 2,7 раза та 2,6 раза [5, 235]. Врожайність плодів та ягід знизилась тільки в області на 6,5 ц/га.

Валові збори картоплі та овочів зросли як в області, так і в Україні, ріст відбувся також із розрахунку на одну особу. Збільшен-

ня валового збору картоплі на Івано-Франківщині досягнуто за рахунок збільшення площ її посадки на 23,1 тис. га (55,3 %) [5, 244], незважаючи на зменшення врожайності на 32,3 ц/га. В Україні валовий збір картоплі зріс як завдяки врожайності на 9,9 %, так і за рахунок збільшення площ посадки на 5,8 % [4, 245].

Валовий збір овочів в області зріс внаслідок збільшення посівних площ на 2,2 тис. га (30,6 %), в Україні, за рахунок урожайності, на 8,1 ц/га (5,4 %) [5, 249].

За переліком зазначених у таблиці культур область займає незначну питому вагу в Україні: зернових і зернобобових, а також цукрових буряків – тільки 1 %, плодів та ягід

Виробництво продукції рослинництва

Показники	Одиниця виміру	1990 р.		2003 р.		2004 р.		2005 р.	
		Івано- Франківська область	Україна	Івано- Франківська область	Україна	Івано- Франківська область	Україна	Івано- Франківська область	Україна
Зернові і зернобобові									
– валове виробництво	млн. т	0,50	51,0	0,26	20,2	0,36	41,8	0,33	38,0
в т. ч. на одну особу	кг	350	983	188	423	257	881	241	807
– урожайність	ц/га	34,6	35,1	24,8	18,2	30,0	28,3	25,8	26,0
– питома вага регіону	%	1,0	100	1,3	100	0,9	100	0,9	100
Цукрові буряки									
– валове виробництво	млн. т	0,67	44,3	0,14	13,4	0,15	16,6	0,15	15,5
в т. ч. на одну особу	кг	463	853	100	280	107	350	109	328
– урожайність	ц/га	329,1	275,7	206,6	201,2	194,2	238,3	205,1	248,2
– питома вага регіону	%	1,5	100	1,0	100	0,9	100	1,0	100
Картопля									
– валове виробництво	млн. т	0,62	16,7	0,83	18,5	0,86	20,8	0,76	19,5
в т. ч. на одну особу	кг	432	322	595	386	614	437	543	413
– урожайність	ц/га	148,7	116,8	123,5	116,3	131,2	133,4	116,4	128,4
– питома вага регіону	%	3,7	100	4,5	100	4,1	100	3,9	100
Овочі									
– валове виробництво	млн. т	0,10	6,7	0,15	6,5	0,13	7,0	0,13	7,3
в т. ч. на одну особу	кг	69	128	108	137	94	147	92	155
– урожайність	ц/га	136,4	149,0	140,6	139,3	136,1	148,7	135,8	157,1
– питома вага регіону	%	1,5	100	2,3	100	1,9	100	1,7	100
Плоди та ягоди									
– валове виробництво	млн. т	0,07	2,9	0,03	1,7	0,03	1,6	0,03	1,7
в т. ч. на одну особу	кг	48	56	23	35	22	35	23	36
– урожайність	ц/га	44,2	42,7	39,1	56,0	37,1	58,1	37,7	63,7
– питома вага регіону	%	2,4	100	1,9	100	1,9	100	1,9	100

– 2 %, картоплі – 4 %. У динаміці дещо знизилась частка області у вирощуванні плодів та ягід, цукрових буряків, а також збільшується частка у вирощуванні картоплі та овочів. У 2005 р. Івано-Франківщина посіла серед інших областей України 24 місце за обсягами вирощування зернових і зернобобових, 17 – цукрових буряків, 13 – картоплі, 25 – овочів, 18 – плодів та ягід [5, 222-255].

Обсяги виробництва продукції тваринництва всіма категоріями господарств, показники продуктивності тварин, питома вага регіону в загальних обсягах виробництва наведено в табл. 5 [5, 272-282].

Дані таблиці дають підстави для певних узагальнень. За час реформи (1990 – 2005 рр.) відбулося скорочення виробництва м'яса, молока, яєць та вовни в усіх категоріях гос-

подарств України, в т.ч. також знизилися обсяги виробництва м'яса та вовни в Івано-Франківській області. Скоротилося також виробництво цих продуктів у розрахунку на одну особу.

Обсяги виробництва молока та яєць в області зросли як у загальній кількості, так із розрахунку на одну особу.

Показники продуктивності тварин: надій молока на корову, настриг вовни на вівцю мають тенденцію до зростання.

Питома вага регіону у виробництві продукції тваринництва дещо вища ніж у випуску продукції рослинництва. Зокрема, молока більше – на 4 %, м'яса – 3,5 %, яєць – 2,7 % вовни – 1,6 %. Слід зауважити, що за всіма видами продукції частка області щороку зростає.

В області та Україні протягом 2003 –

Таблиця 5

Виробництво продукції тваринництва

Показники	Одиниця виміру	1990 р.		2003 р.		2004 р.		2005 р.	
		Івано-Франківська область	Україна	Івано-Франківська область	Україна	Івано-Франківська область	Україна	Івано-Франківська область	Україна
М'ясо всіх видів									
– виробництво	млн. т	0,09	4,4	0,06	1,7	0,06	1,6	0,06	1,6
в т. ч. на одну особу	кг	65,6	84	39,4	36,1	39,6	33,7	40,5	33,9
– питома вага регіону	%	2,2	100	3,2	100	3,5	100	3,5	100
– виробництво яловичини на голову за рік	кг	88	79	84	79	80	95	101	81
– середня вага проданої голови свині	кг	130	127	96	111	103	109	104	112
Молоко									
– виробництво	млн.т	0,57	24,5	0,57	13,7	0,57	13,7	0,58	13,7
в т. ч. на одну особу	кг	397	472	404	286	409	289	414	291
– питома вага регіону	%	2,3	110	4,1	100	4,1	100	4,2	100
– удій молока на корову	кг	2533	2863	2774	2887	3007	3185	3262	3487
Яйця									
– виробництво	млн. шт	298	16287	246	11477	298	11955	347	13046
в т. ч. на одну особу	шт.	208	314	175	240	214	252	249	277
– питома вага регіону	%	1,8	100	2,1	100	2,5	100	2,7	100
Вовна									
– виробництво	т	0,2	29,8	0,06	3,4	0,06	3,2	0,05	3,2
– питома вага регіону	%	0,6	100	1,8	100	1,9	100	1,6	100
– настриг на вівцю	кг	2,2	3,4	2,7	3,3	2,8	3,4	2,8	3,5

2004 рр. реалізувалася велика рогата худоба та свині нижчої ваги ніж у 1990 р., що спричинило недотримання надбавок за високововагове поголів'я тварин.

Місце Івано-Франківщини серед інших областей України у виробництві продукції тваринництва складає: м'яса всіх видів – 9-10 місце, молока – 9, яєць – 15-16, вовни – 10 [5, 273-282].

З наведених даних випливає, що скорочення виробництва продукції рослинництва і тваринництва негативно впливає на рівень споживання більшості основних продуктів харчування (табл. 6.) [5, 306-316], [17, 4].

ти необхідні продукти, незважаючи на те, що вони є в достатній кількості.

Виходячи із ситуації, що склалася в області, для подолання спаду виробництва сільськогосподарської продукції, підвищення показників діяльності організаційно-правових структур розроблено спеціальну “Комплексну програму перспективи агропромислового комплексу та розвитку сільських територій Івано-Франківської області у 2005-2010 роках і на період до 2015 року” [18].

Програмою передбачено здійснення системи заходів, спрямованих на підвищення родючості ґрунтів, зростання врожайності

Таблиця 6

Споживання продуктів харчування на одну особу

Показники	1990 р.				2005 р.			
	кг		до раціональної норми, %		кг		до раціональної норми, %	
	Івано- Франківська область	Україна	Івано- Франківська область	Україна	Івано- Франківська область	Україна	Івано- Франківська область	Україна
М'ясо та м'ясні продукти	42,4	68,2	53	85	32,8	39,1	41	49
Молоко та молочні продукти	359,2	373,2	95	98	302,7	225,6	80	59
Яйця	208	272	72	94	231	238	80	82
Хлібні продукти	188	141	188	141	139,6	123,5	140	124
Картопля	193,2	131	156	106	186,9	135,6	153	109
Овочі та баштанні	93	102,5	58	64	83,7	120,2	52	75
Плоди, ягоди, виноград	43,9	47,4	49	53	31	37,1	34	41
Риба та рибні продукти	10,8	17,5	54	88	10	14,4	50	72
Цукор	46,4	50	122	132	35,1	38,1	92	100
Олія	10,3	11,6	79	89	12,7	13,5	98	104

Дані таблиці свідчать, що, по-перше, у 2005 р. скоротилося споживання всіх продуктів харчування на одну особу (крім олії та яєць) порівняно із 1990 р. По-друге, таких життєвоважливих продуктів, як плоди та ягоди, м'ясо, риба, овочі громадяни споживають тільки половину раціональної норми. По-третє, у півтора раза більше від раціональної норми споживається дешевих продуктів – картоплі, хліба – які водночас є менш поживними. Зазначений рівень споживання характеризує зниження життєвого рівня життя населення, яке не має можливості купува-

сільськогосподарських культур, стабілізації розвитку тваринництва, оновлення матеріально-технічної бази реформованих господарств. Для виконання програми буде:

- вдосконалено систему господарювання на засадах приватної власності на землю і майно;
- використано переваги кооперації, інтеграції, оренди, економічних методів управління;
- сформовано стабільний, повноцінний продовольчий ринок, який відповідатиме споживчому попиту населення [18, 5-6].

Виконання цих заходів, а також державна підтримка розвитку сільського господарства, допоможуть вивести аграрний сектор з економічної кризи.

IV. Висновки. За час аграрної реформи (1990-2005 рр.) у регіоні та Україні відбувся спад виробництва валової продукції сільського господарства, його обсяги скоротилися в області в 1,3 раза, в Україні в 1,6 раза. В аграрних підприємствах області спад виробництва за цей період становив 5,7 раза, в Україні – 2,8 раза. Господарства населення за цей період забезпечили приріст валової продукції на Івано-Франківщині та в Україні в 1,4 раза.

У господарствах населення області майже повністю сконцентровано виробництво картоплі (99,7 %), плодів та ягід (96,8 %), овочів (94,6 %), вівни (96,2 %), а питома вага у виробництві яєць, цукрових буряків, зернових та м'яса становить 64-82 %.

В Івано-Франківській області найменший, крім Закарпаття спад виробництва валової продукції в Україні. Цього досягнуто в основному за рахунок зосередження виробництва продукції в господарствах населення, де кращі показники господарської діяльності.

У виробництві деяких видів продукції сільського господарства в області намітилися позитивні тенденції. За час реформи зросло виробництво молока, яєць, картоплі, овочів.

Одним із шляхів виходу сільського господарства Івано-Франківщини із кризового стану є втілення в життя комплексної програми розвитку аграрного сектора, що дасть можливість відродити село, перетворити АПК у передовий сектор економіки регіону, підвищити добробут сільського населення, його зайнятість у сфері виробництва, покращити соціально-економічну ситуацію.

1. Паспорт агропромислового комплексу Івано-Франківської області. – Івано-Франківськ, 2005. – 7 с.

2. *Баланюк І.Ф.* Реформування в аграрному секторі регіону. – К.: ІАЕ, 1999. – 270 с.

3. Сільське господарство Івано-Франківської області: Економічна доповідь. – Івано-Франківськ: Головне управління статистики Івано-Франківської області, 2005. – 28 с.

4. *Гуцуляк Г.Д.* Земельно-ресурсний потенціал Карпатського регіону. – Львів: Світ, 1991. – 178 с.

5. Сільське господарство України 2005 р.: Статистич. зб. – К.: Держкомстат України, 2006. – 336 с.

6. *Баланюк І.Ф.* Розвиток сільського господарства в регіоні // Економіка: проблеми теорії та практики: Зб. наук. праць. Вип. 210: У 4 т. – Т. II. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2005. – С. 500-509.

7. Реорганізація колективних сільськогосподарських підприємств, складання схем поділу колективної власності на земельні частки (паї) в Івано-Франківській області станом на 25 грудня 2005 р. – Івано-Франківськ: Обласне управління земельних ресурсів, 2006. – 32 с.

8. Валова продукція сільського господарства України (у порівнянних цінах 2000 р.): Статистич. зб. 1990-2000 рр. – К.: Державний комітет статистики України, 2002. – 28 с.

9. Валова продукція та продуктивність праці в сільському господарстві України за 2001 р. (у порівнянних цінах 2000 р.): Статистич. зб. – К.: Державний комітет статистики України, 2002. – 22 с.

10. Валова продукція сільського господарства України за 2003 рік (у порівнянних цінах 2000 р.). Заключні дані: Статистич. зб. – К.: Державний комітет статистики України, 2004. – 23 с.

11. Валова продукція сільського господарства України за 2004 р. (у порівнянних цінах 2000 р.). Остаточні дані: Статистич. бюлетень. – К.: Державний комітет статистики України, 2005. – 25 с.

12. Валова продукція сільського господарства України за 2005 р. (у порівнянних цінах 2000 р.). Остаточні дані: Статистич. бюлетень. – К.: Державний комітет статистики України, 2006. – 24 с.

13. Рослинництво Івано-Франківської області: Статистич. зб. – Івано-Франківськ: Головне управління статистики Івано-Франківської області, 2003. – 143 с.

14. Тваринництво Івано-Франківської області. Статистич. зб. – Івано-Франківськ: Головне управління статистики Івано-Франківської області, 2003. – 152 с.

15. Агропромисловий комплекс України: стан, тенденції та перспективи розвитку. Інформаційно-аналітичний збірник. Вип. 5. – К.: ІАЕ УААН, 2002. – 647 с.

16. *Баланюк І.Ф.* Тенденції виробництва валової продукції сільського господарства Прикарпаття // Науковий вісник Ужгород. ун-ту. Серія економіка. Вип. 16. – Ужгород, 2004. – С. 100-105.

17. *Саблук П.Т.* Розвиток сільських територій в контексті забезпечення економічної стабільності держави // Доп. на VII річних зборах Всеукр. конгресу вчених економістів-аграрників. 9-10 листоп. 2005. – К.: ННЦ ІАЕ, 2005. – 19 с.

18. Комплексна програма перспективи агропромислового комплексу та розвитку сільських територій Івано-Франківської області у 2005-2010 роках і на період до 2015 року. – Івано-Франківськ: Плай, 2005. – 80 с.

The natural and climatic condition, demographic situation, resource potential of subjects economy in agrarian sector in Precarpathia are investigated. The tendency of production of gross output of agriculture is analysed. The production of output in agroformings is compared with the economies of population.